

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken
ISSN: 0920-9360

Redactie: p/a Afdeling Mediaevistiek, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, 9700 AS Groningen NL

35

VOORJAAR / ZOMER 2000

TER INLEIDING

Vooraf moet de redactie haar excuses aanbieden voor de vertraging bij het verschijnen van dit nummer. Ernstige ziekte van de eindredakteur is hieraan debet. Hopelijk zijn de perikelen nu verholpen en kan het oktobernummer gewoon op tijd verschijnen. Diverse activiteiten liggen inmiddels evenwel achter ons; waar mogelijk en relevant nemen we de informatie bij de titelbeschrijvingen van de literatuur alsnog op.

Veel aandacht is er voor Johannes Gutenberg van wie de zeshonderdste geboortedag wordt gevierd (m.n. in GÖTTINGEN en MAINZ; cf www.gutenberg.de). 'The Man of the Millennium', zoals hij in een Amerikaanse publicatie is genoemd, wordt in tientallen manifestaties herdacht, evenals het eeuwfeest van de Gutenberg Gesellschaft en het naar hem vernoemde museum. De herdenking is ook aanleiding tot het facsimileren van een van zijn beroemdste producten: de 42-regelige Bijbel uit ca. 1454.

TENTOONSTELLINGEN

AKEN Rathaus (kroningszaal), Dom en schatkamer: Krönungen, Könige in Aachen – Geschichte und Mythos, 11 juni - 3 oktober 2000. Grote overzichtstentoonstelling n.a.v. de kroning van Karel de Grote, 1200 jaar geleden. Catalogus in 2 banden, met prachtige handschriften.

AMSTERDAM Universiteitsbibliotheek: Vaarwel Negentiende Eeuw. 18 september - 18 oktober 2000. Expositie over negentiende-eeuwse bibliotheektypen. Met congresje en publicatie.

LOS ANGELES The Getty Center: The Gualenghi-d'Este Hours – Art and Devotion in Renaissance Ferrara. / Italian Manuscript Illumination. 9 mei – 30 juli 2000. Twee tentoonstellingen, uitgaande van eigen stukken.

LOS ANGELES The Getty Center: The Queen of Angels – The Making of a Medieval Book. 15 augustus - 5 november 2000. Twee tentoonstellingen, uitgaande van eigen handschriften.

ANTWERPEN Museum Plantin Moretus: Orbis terrarum – ways of world making. 22 juni – 24 september 2000. Uitgaande van 18 atlanten vanaf 1570 ook moderne kunst in en rond museum. Met catalogus (zie BRAYER).

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek van België: Brussel en het boek: zeven eeuwen bibliofilie. 6 oktober – 18 november 2000. Georganiseerd door de 'Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique'. Met publicatie.

DEVENTER Stadsarchief: Handschriften uit het klooster Diepenveen. 14 mei - 1 september 2000. Met publicatie (zie WIERDA). In het kader van de herdenking 600 jaar Vrouwenklooster Diepenveen..

EMDEN Johannes a Lasco-Bibliotheek: Die glanzvolle Bilderwelt des Mittelalters. Meisterwerke der Buchmalerei als Meisterwerke der Faksimiliekunst. 4 augustus - 3 oktober 2000. (cf. conferenties, 2 sep.).

GÖTTINGEN Paulinerkirche (Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, Papendiek 14): Gutenberg und seine Wirkung. Eine Wanderung durch die Welt des frühen Buchdrucks. 24 juni – 29 oktober 2000. Catalogus (waarin complete monografie Füssel) en CD-Rom (met o.m. Göttinger exemplaar van Gutenberg bijbel, het Göttinger Modelboek), tezamen DM 98.

HILDESHEIM Dom-Museum: Ego sum Hildensemensis. Bischof, Domkapitel und Dom in Hildesheim 815 bis 1810. 12 mei – 3 oktober 2000. Catalogus DM 58.

KORTRIJK Kapel Groeningeabdij: Thomas Becket in Vlaanderen. Waarheid of legende. 7 mei – 11 juli 2000. Toont onder meer de fameuze 'Becket Leaves' uit de British Library. Met publicatie; zie BAUER).

LEEWARDEN Provinsjale Bibliotheek fan Fryslân: Topstukken uit

De dood van Thomas van Canterbury, in getijdenboek voor Engels gebruik. Gents-Brugse school, begin 16de eeuw (Londen British Library, King's Ms 9, fol. 38v. Te zien in KORTRIJK en in BAUER).

de Provinciale Bibliotheek. Juli-augustus 2000. In kader van feestelijkheden rond 'Simmer 2000'.

LEUVEN Stedelijk Museum: Wereldwijd. Wetenschappers rond keizer Karel. 22 september – 3 december 2000. Met catalogus.

LISBOA Museum Calouste Gulbenkian: A Imagem do tempo: livros manuscritos ocidentais. 31 maart - 2 juli 2000. Met catalogus.

MAINZ Gutenberg Museum / Landesmuseum / Dom- und Diözesanmuseum / Naturhistorisches Museum: Gutenberg. 'Aventur und Kunst'. Vom Geheimunternehmen zur ersten Medienrevolution. 15 april – 3 oktober 2000. Onderdeel grote Gutenbergmanifestatie, op vier

plaatsen, met publicaties en talrijke evenementen (cf. Ter inleiding).

ROMA Palazzo Venezia: Anno 1300, il primo Giubileo: Bonifacio VIII e il suo tempo. 30 maart – 10 juli 2000. Ook aandacht voor boeken; met publicatie.

SCHWEINFURT Bibliothek Otto Schäfer: Der Totentanz. 8 oktober 2000 – 4 februari 2001. In samenwerking met Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. Met publicatie.

CITTÀ DEL VATICANO Biblioteca Apostolica Vaticana: I vangeli dei popoli. April – december 2000. Met publicatie.

ZWOLLE Stedelijk Museum: De Hanze en Zwolle in de Middeleeuwen. In het kader van grote Hanzemanifestaties in Zwolle. 20 mei – 9 juli 2000. Met publicatie. Nota Bene: de tentoonstelling 'Zwolle Boekenstad' (zie Bif. 34) is uitgesteld naar voorjaar 2002.

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE LITERATUUR

ADAMS Davis J. & Adrian Armstrong (eds.) Text and Image: Studies in the French Illustrated Book from the Middle Ages to the Present Day. (= Bulletin of the John Rylands University Library of Manchester, 81, 3 (Autumn 1999).

Von ALEXANDRIEN nach Leipzig. Erschließung von Papyri und Handschriften in der Universitätsbibliothek. Mit Beiträgen von R. Scholl, G. Wartenberg und G. Karpp. (= Schriften aus der Universitätsbibliothek Leipzig, 5). Leipzig: UB, 2000. 32 pp., ills. ISBN 3 9101 0895 4. DM 10. Bevat ook overzicht hss-catalogi van Leipzig.

AS-VIJVERS, Anne Margreet Miniaturen en monnikenwerk. Middeleeuwse manuscripten uit een Brabantse collectie. Tilburg: Scription, 1999. 60 pp., ills., ISBN 9 0751 5917 x.

AUGUSTA Maria & Morelli Timpanaro Autori, Stampatori, Librai. Per una storia dell' editoria in Firenze nel secolo XVIII. Firenze: Olschki, 1999. (Accademia Toscana di scienze e lettere 'La Colombaria', 182). 724 pp., ills. ISBN 8 8222 4815 5. Lit. 120.000; € 61,97.

BACKHOUSE Janet The Sherborne Missal. London: BL, 1999. 64 pp., ills, geb. ISBN 0 7123 4619 8. £ 17,95.

BAHMER Lonni Schriftlichkeit und Rhetorik: das Beispiel Griechenland. Ein Beitrag zur Schriftlichkeitsforschung. Hildesheim: Olms, 2000. 277 pp., ills. ISBN 3 4871 1117 9. DM 68.

BALDISSIN Molli Giovanna, Giordana Canova Mariani & Federica Toniolo (eds.) La miniatura a Padova dal Medioevo al Settecento. Modena: Panini, 1999. 623 pp., ills. ISBN 8 8829 0045 2. Catalogus bij grote expositie (drie locaties) voorjaar 1999.

BARTZ Gabriele Der Boucicaut Meister, Ein unbekanntes Stundenbuch. Rotthalmünster: Tenschert, 1999. (= Illuminationen, 1). 160 pp., ills. DM 80.

BAUER Raoul (ed.) Thomas Becket in Vlaanderen. Waarheid of legende? Kortrijk: Stedelijke Musea, 2000. 256 pp., ills. ISBN 9 0715 7910 7. BEF 650. Aardige bijdragen bij tentoonstelling (zie KORTRIJK).

Van den BERGEN-Pantens, C. (ed.) Les Chroniques de Hainaut. Ambitions d'un prince Bourguignon. Bruxelles-Turnhout: Bibliothèque Royale de Belgique / Brepols, 2000. 450 pp., ills. ISBN 2 5035 0924-x. € 50. Begeleide tentoonstelling in Brussel (zie Bif 34).

BONDÉELLE-Souchier Anne Bibliothèques de l'ordre de Prémontré dans la France d'Ancien Régime. I: Répertoire des Abbayes. (Documents, études, répertoires, 58 / série: Histoire des bibliothèques médiévales, 9). Paris: CNRS, 2000. 380 pp., geb. ISBN 2 2719 5694 2. FF 380.

BRAYER Marie-Ange (ed.) Orbis terrarum – ways of world making. Antwerpen: Ludion, 2000. 384 pp., 500 ills. Nederlandse en Engelse uitgave resp. ISBN 9 0554 4284 4 en 9 0554 4285 2. BEF 1595. Begeleidt tentoonstelling in ANTWERPEN.

BRESLAU, R. (ed.) Schätze wieder vereint. Die Zusammenführung der historischen Sonderabteilungen der Staatsbibliothek zu Berlin / SBB-PK. (= Beiträge aus der SBB-PK, 9). Wiesbaden: Reichert, 1999. 240 pp., ills. ISBN 3 8950 0111 2. DM 80.

BROWN Michelle P. & Patricia Lovett The Historical Source Book for Scribes. 128 pp., ills., pbk. ISBN 0 7123 4618 x. £ 17,95. Toont ductus voor alle besproken middeleeuwse lettervormen.

Die BUCHKULTUR im 15. Und 16. Jahrhundert Zweiter Halbband.

Hamburg: Maximilian-Gesellschaft, 1999. 424 pp., ills., geb., bibl., reg. ISBN 3 9217 4342 7, beide delen samen: 3 9217 4340 0. Prachtig vormgegeven nu ook tweede bundel met bijdragen. (cf. Bif. 29).

CARTER Tim Music, Patronage and Printing in Late Renaissance Florence. (= Variorum Collected Studies Series: CS 682). Aldershot: Ashgate, 2000. 298 pp., ills., geb. ISBN 0 8607 8817 2. £ 52,50.

DESCHAMPS Jan & Herman Mulder Inventaris van de Middelnederlandse handschriften van de Koninklijke Bibliotheek van België (voorlopige uitgave) Tweede aflevering. Brussel: KB, 1999. Xii + 99 pp., pbk. ISBN 9 0663 7101 3. BEF 100. Voortreffelijk project, dito uitgevoerd (cf. Bif 33), hier met cumulatief overzicht van beschreven handschriften, beschrijvingen van een keur van teksten, een lijst van gebeden, en bibliografie.

DEUTSCHE INSCRIFTEN. Terminologie zur Schriftbeschreibung. Erarbeitet von den Mitarbeitern der Inschriftenkommissionen der Akademien der Wissenschaften in Berlin (...) München und der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien. Wiesbaden: Reichert, 1999. ills. pbk. ISBN 3 8950 0087 6. DM 29,50.

DONGELMANS, B.P.M., P.G. Hoftijzer & O.S. Lankhorst (eds.). Boekverkopers van Europa. Het Nederlandse zeventiende-eeuwse uitgeverhuis Elzevier. (= Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel, 5). Zutphen: Walburg, 2000. 336 pp., ills, geb. ISBN 9 0573 0116 4. Dfl. 79,50. Handelingen van congres 1997.

ELSMANN Thomas (ed.) Zurückgekehrte Kostbarkeiten der Staats- und Universitätsbibliothek Bremen. (= Schriften der SUB, 4). Bremen: SUB, 1998. 48 pp., ills. ISSN 0723 5089 Begeleide tentoonstelling in Bremen en Blijlijn (1998-1999).

FALLUOMINI Carla Der sogenannte 'Codex Carolinus' von Wolfenbüttel ('Codex Guelpherbytanus 64 Weissenburgensis'). Mit besonderer Berücksichtigung der gotisch-lateinischen Blätter (255, 256, 277, 280). (= Wolfenbütteler Mittelalter-Studien, 13). Wiesbaden: Harrassowitz, 1999. 178 pp., ills., geb. ISBN 3 4470 4230 3. DM 148.

FINGERNAGEL Andreas Die illuminierten lateinischen Handschriften südwest- und nordeuropäischer Provenienz der Staatsbibliothek zu Berlin -- Preugischer Kulturbesitz. 4.-12. Jahrhundert. (= Kataloge der Hss-Abteilung, Reihe 3: Illuminierte Hss, 2). Wiesbaden: Harrassowitz, 1999. 2 Dln., 179 + 240 pp., ills, geb. ISBN 3 4470 4092 0. DM 214.

FRIJHOFF Willem & Marijke Spies 1650: bevochten eendracht. (= Nederlandse cultuur in Europese context, 1). Den Haag: SDU 1999. 704 pp., ills. ISBN 9 0120 8621 3. Dfl. 85. Het overkoepelend boek bij het NWO-onderzoeksproject 'Ijkpunt 1650', waarin ook uitvoerig over Hollands boekbedrijf.

FÜSSEL Stephan Gutenberg und seine Wirkung. Frankfurt: Insel / Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2000. Viii + 142 pp., ills., geb. ISBN 3 4581 6980 6. Bestelnr voor WBG: B 14737-5, DM 49,90. 'Bibliofiele' uitgave volgens Gutenbergse methode in Leipzig gedrukt; de tekst staat ook in catalogus GÖTTINGEN.

GAMESON Richard The Manuscripts of early Norman England (c. 1066-1130). Oxford: OUP, 1998. 200 pp., ill., geb. ISBN 0 1972 6190 6. £ 29,50.

VAN GOINGA Hannie 'Alom te bekomen'. Veranderingen in de boekdistributie in de Republiek 1720 – 1800. Amsterdam: De Buitenkant, 1999. 406 pp., ills., geb. ISBN 9 0764 5232 6. Dfl. 185. Negen studies, gebundeld tot – zeer verzorgde - dissertatie.

GRUYS J.A. & Jan Bos (ed.) Adresboek Nederlandse drukkers en boekverkopers tot 1700. Verzameld door de STCN. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1999. 278 pp. ISBN 9 0625 9141 8.

GUTENBERG-Bibel. Mainz ca. 1454. Hildesheim: Olms, 2000. 1288 pp., 2 delen, geb. Origineel formaat DM 980, verkleind DM 398. Reproductie van de facsimile uit het Insel-Verlag (Leipzig) uit 1913/1914.

GUTENBERG-Bibel. Mainz ca. 1454. Handbuch zur B42. Grundlegende Beiträge zur 42zeiligen Gutenberg-Bibel. Ed. W. Schmidt & F.A. Schmidt-Kunsemüller (200 pp., ills. 1979); SUPPLEMENT, von Eberhard König, (36 pp.; Münster, 1995; cf. Bif. 28). DM 285. (speciale aanbieding Handbuch bij facsimile bij Olms: DM 200).

GUTENBERG-JAHRBUCH 2000 [Festschrift]. Mainz: Gutenberg Gesellschaft, 2000. 482 pp., ills, geb. ISSN 0072 9094 ISBN 3 7755 2000 7. Deze (75^e) jaargang memoreert ook het eeuwfeest van de Gesellschaft en bevat o.m. een bijdrage van Stephan Füssel over een eeuw Gutenbergforschung waarbij een bibliografie van incunabelcatalogi vanaf 1980.

HARSKAMP Jaap (ed.) Dissertatio medica inauguralis ...: Leyden

medical dissertations in the British Library 1593-1746. Catalogue of a Sloane-inspired collection. [London]: The Wellcome Institute for the History of Medicine, 1997 [recte: 1998]. 270 pp. ISBN 1 8698 3582 4. £ 9.

HINZ Ulrich Handschriftencensus Westfalen. Hrsg. von der Universitäts- und Landesbibliothek Münster. (= Schriften der UB Münster, 18). Wiesbaden: Reichert, 1999. xxxiv + 484 pp., geb. ISBN 3 8950 0122 8. DM 98.

HOFTIJZER P.G. Pieter van der Aa (1659-1733), Leids drukker en boekverkoper. Hilversum: Verloren, 1999. (= Zeven Provinciën Reeks, 16). 96 pp., ill., pbk. ISBN 9 0655 0158 4. Dfl. 25,34; € 11,50.

HUNTER Andrew (ed.) Thornton and Tully's scientific books, libraries and collectors. A study of bibliography and the book trade in relation to the history of science. Aldershot: Ashgate, 2000. 418 pp., ill. ISBN 1 8592 8233 4. £ 80. Geheel bijgewerkte, vierde editie.

JANSEN-SIEBEN Ria & H. van Dijk (eds.) Codices Miscellaneorum. Brussels Van Hulthem Coloquium. Brussel: Archief en Bibliotheekwezen in België, 1999. (= ABB Extranummer, 60). 94 pp., ill. p. b. ISSN 0775 0722. BEF 300. Bijdragen over verzamelhandschriften in Engels en Frans.

JONGENELEN Ton Van smaad tot erger. Amsterdamse boekverboden 1747-1794. (= Abdera, 4). Amsterdam: Stichting Jacob Campo Weyerman, 1998. xxvi + 86 pp., ill. ISBN 9 0717 2603 7. Dfl. 29,50.

KAISER Karl V (1500-1558). Macht und Ohnmacht Europas. Bonn/Wenen 2000. 390 pp., ill. (geen ISBN). Catalogus bij de tentoonstelling in de Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland in Bonn (voorjaar 2000). Is onderdeel van het grote *Carolus* project in Gent en (vervolgens nog) in Wenen en Madrid.

VAN KEKEN Hans R.M. Het apenstaartje. Over oorsprong en gebruik van het @-teken. Amsterdam: De Buitenkant, 1999. 80 pp., ill. ISBN 9 0764 5271 7. Dfl. 19,50.

KLAVERSMA Nel & Kiki Hannema Jan en Caspar Luyken te boek gesteld. Catalogus van de boekencollectie Van Eeghen in het Amsterdams Historisch Museum. Hilversum: Verloren, 1999. 576 pp., ill., geb. ISBN 9 0655 0581 4. Dfl. 126,71; € 57,50.

KRAMP M. (ed.) Krönungen, Könige in Aachen – Geschichte und Mythos. Mainz: von Zabern, 2000. 2 dln.: xxix + 458 & 463 pp., ill. ISBN 3-8053 2617 3, ISBN 3 8053 2695 5 (museumuitgave).

MARTIN Henri-Jean (ed.) La naissance du livre moderne. Mise en page et mise en texte du livre Français (XIVe – XVIIe siècles). Paris: Cercle de la Librairie, 2000. viii + 494 pp., ill., geb. ISBN 2 7654 0776 2. € 137,95 (BEF 6528). Bevat talrijke, zeer instructieve afbeeldingen.

SCHLUSEMANN Rita Jos.M.M. Hermans & Margriet Hoogvliet (eds.) Sources for the History of Medieval Books and Libraries. (= Boek-historische Reeks, 2). Groningen: Forsten, 1999. xxiii + 428 pp., ill., regs. ISBN 9 0698 0113 2. Dfl. 125. (Verbeterde titelbeschrijving).

SMEYERS Maurits Flemish Miniatures from the 8th to the mid-16th Century. Turnhout: Brepols, 1999. 528 pp., ill., geb. ISBN 2 5035 0966 5. € 124. De Engelstalige uitgave van het prachtig uitgegeven Davidsfondsboek (dat ook in Frans en Duits leverbaar is).

SCHMITZ Wolfgang 500 Jahre Buchtradition in Köln. Von der Koelhoffischen Chronik bis zu den Neuen Medien. Köln: USB, 1999. (= Schriften der Universitäts- und Stadtbibliothek Köln, 10). 192 pp., ill., geb. ISBN 3 9315 9614 1. DM 50. (Dit betreft de verbeterde titelbeschrijving).

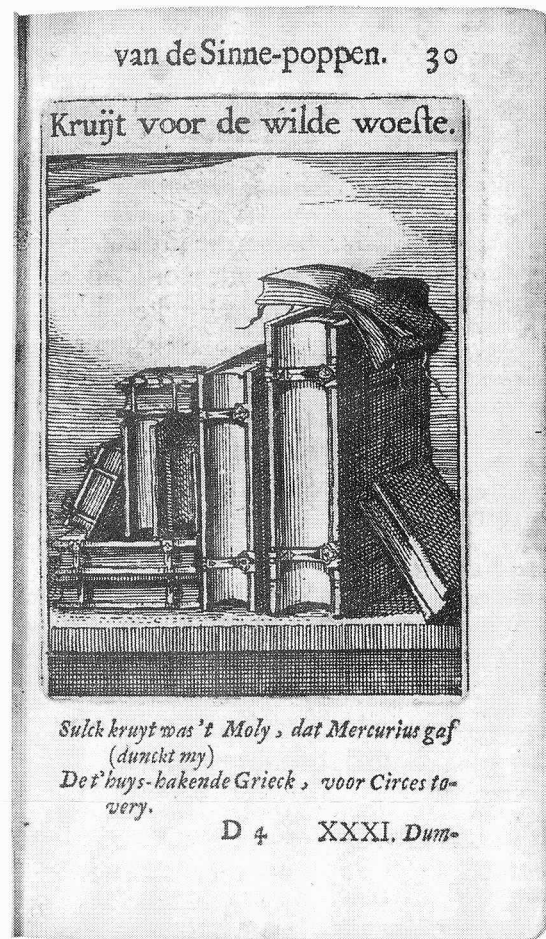
SCRINIUM BEROLINENSE. Tilo Brandis zum 65. Geburtstag. Hrsg. von Peter Jörg Becker e.a. Berlin / Wiesbaden: Reichert, 2000. 2 delen. 1170 pp., ill. ISBN 3 8950 0158 9. ca. DM 270 ?

SPOELDER J. Prijzboeken op de Latijnse School. Een studie naar het verschijnsel prijsuitreiking en prijsboek op de Latijnse scholen in de Noordelijke Nederlanden (ca. 1585 – 1876), met een repertorium van wapenstempels. With a summary in English. Maarssen: APA, 2000. Ruim 900 pp., ill. Dfl. 282 (tot 31 juli 2000: Dfl. 225; tel. [+31] 302 436 166, fax: 302 420 250).

TAUBER Pieter H. & Frans A. Tauber, & Gerard J. van den Broek De Provinciale Bibliotheek van Friesland. 40 jaar ontwerp- en bouwgeschiedenis. Leeuwarden: PBF, 2000. 48 pp., ill., geb. ISBN 9 0805 1942 1. Dfl. 22,50. Zeer verzorgd boek; verscheen bij heropening van PB.

VISSER A.S.Q. (comp. & ed.; co-ed. P.G. Hofstijzer & B. Westerweel). Emblem Books in Leiden. A Catalogue of the Collections of Leiden University Library, the 'Maatschappij der Nederlandse Letter-

kunde' and Bibliotheca Thysiana. Leiden: Primavera, 1999. 190 pp., ill., regs., geb. ISBN 9 0743 1053 2. Dfl. 69,90.

'Kruid voor de wildeman' in: Roemer Visscher, *Zinne-poppen*. Amsterdam, 1669. (Leiden, UB, 1174 G 8: 1, D4r). Afgebeeld in VISSER.

VODOSEK Peter & Graham Jefcoate (eds.) Bibliotheken in der literarischen Darstellung / Libraries in Literature. (= Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens, 33). Wiesbaden: Harrassowitz, 1999. 235 pp., ill., geb. ISBN 3 4470 4187 0. DM 118.

WIERDA, Lydia i.s.m. Ina Kok Middeleeuwse handschriften uit het klooster Diepenveen. Catalogus bij de tentoonstelling van 15 mei t/m 1 september 2000 in het Stadsarchief van boeken afkomstig van het klooster Diepenveen, nu in de Athenaeumbibliotheek Deventer. Deventer: Athenaeumbibliotheek, 2000. 35 pp., 4 ill. Geen ISBN. Dfl. 8. Met inleiding door Wybren Scheepma. Begeleidt expositie in Deventer.

CONGRESSEN EN LEZINGEN:

INTELLECTUELE MIGRATIE IN 16E EEUW

Op 9 juni 2000 was in het Paleis der Academiën te Brussel een colloquium over 'Aspecten van de intellectuele migratie in Europa tijdens de 16de eeuw: drukkers en uitgevers te Parijs, te Genève en in de Nederlanden'. De acten zullen verschijnen in 'Studia Europaea'. Informatie: fax (+32) 2.550 23 25.

MIDDELEEUWSE BOEKEN IN DE VOLKSTAAL.

7-9 Juli 2000 wordt door het 'Seminar in the History of the Book to 1500' weer een internationaal congres georganiseerd. Ditmaal over 'Book-

production in the vernaculars: patronage, readers, cultural contexts'. Info.: dr M.M. Smith, Dept. Typography, University of Reading, GB-Reading RG6 6AU, e-mail: m.m.smith@reading.ac.uk

BOEKEN EN BOEKPRODUCTIE IN PARIJS CA 1400

In Liverpool zal 13-15 juli 2000 een interdisciplinair congres plaats vinden over de Noord-Franse boekcultuur. Inf.: dr Godfried Croenen, Dep. French, University of Liverpool, Modern Language Building, Chatham Street, GB-Liverpool L69 7ZR, fax: (+44) 151 794 2357, email: g.croenen@liv.ac.uk of <http://www.liv.ac.uk/www/french/patrons/welcome.htm>

BOEK EN TAAL IN OOST-NEDERLAND EN DUITSLAND

Van 31 augustus t/m 2 september wordt in de Johannes a Lasco-Bibliotheek te Emden een (besloten) Arbeitsgespräch gehouden onder auspiciën van de Onderzoeksschool Mediëvistiek en genoemde bibliotheek, aansluitend bij een interdisciplinair onderzoeksproject 'Atlas Frühmittel-niederdeutscher Schreibsprachen' van de Deutsche Forschungs Gemeinschaft dat voor deze regio wordt doorgevoerd vanuit de Universiteit te Munster. De resultaten van de bijeenkomst, 'Boek en taal in de oostelijke Nederlanden en het noordwestelijke Duitsland in de 15de en 16de eeuw', zullen worden gepubliceerd. Inlichtingen bij prof. dr Jos.M.M. Hermans (adres als redactie) of dr Robert Peters, Niederdeutsche Abteilung, Westfälische Wilhelms-Universität, Magdalenenstrasse 5, D-48143 Munster, fax: (+49) 251. 832 8392; e-mail ndeutsch@uni-muenster.de

NABOOTING EN FACSIMILERING VAN HANDSCHRIFTEN

Aansluitend bij expositie (zie Emden) is op 2 september 2000 een 'Kurztagung' voorzien in de Johannes a Lasco-Bibliotheek te Emden waarin aspecten van nabootsing van middeleeuwse handschriften, van Karolingse tot huidige tijd, worden behandeld. Programma en aanmelding bij de directeur van JaL-B: Frau Corinna Roeder, tel.: (+49) 4921. 915019, fax: -- 915050; e-mail roeder@jalb.de

MIDDELEEUWSE BOEKPRODUCTIE

Te Weingarten zal 22-25 september 2000 het 13e congres van de CIPL / APICES plaats vinden (cf. Bif. 34). Het thema luidt formeel 'La collaboration dans la production de l'écrit médiéval'. Voorlopig programma op internet: <http://irht.cnrs-orleans.fr/cipl/weingtn.htm> of informatie bij organisator, (Frau) Prof. Dr. Herrad Spilling (zie Bif 34).

OVERGANG SCHRIFT NAAR DRUK

Op 24 en 25 November 2000 wordt te Amsterdam een (besloten) workshop gehouden door de projectgroep 'Boekproductie, opdrachtgevers en publiek' van het samenwerkingsproject tussen de Onderzoeksschool Mediëvistiek en de Vlaamse universiteiten van Antwerpen, Gent en Leuven. Info.: Prof. dr Herman Pleij, UvA, Opleiding Nederlands, Spuistraat 134, NL-1012 VB Amsterdam, fax: (+31) 20 525 4429, email: herman.pleij@hum.uva.nl

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bij beschikbare ruimte kan een kort verzoek om informatie worden opgenomen. Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober.

Een abonnement kost momenteel tien gulden per vier nummers (twee jaargangen), over te maken naar girorekening 33 50 785 (Postbank Arnhem-NL) Voor instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is tien gulden per jaar verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een rekening of acceptgirokaart.

Mededeling voor onze abonnees in het buitenland: Omdat de kosten voor buitenlands betalingsverkeer buitensporig hoog uitvallen, vragen wij U bij voorkeur Uw betaling zo te regelen, dat de transferkosten voor Uw rekening komen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een Eurocheque of internationale postwissel (in laatstgenoemd geval: ten name van Bifolium, Opleiding Mediaevistiek RU Groningen, Postbus 716, NL-9700 AS Groningen). Dank U.

Message for our Foreign subscribers: As the charges for collecting your subscription are very high, we would like to ask you to mention on your cheque that the costs of transfer are yours. If you want to pay by an International PO-money order, would you please do so in the name of Bifolium, Department of Medieval Studies, PO Box 716, 9700 AS Groningen - The Netherlands. To keep things simple: please do not send cheques other than Euro-cheques, please (collecting costs are often more than the sum involved). Thank you.

Redactie: Jos.M.M. Hermans [+31] 50 3636114, fax: 3637263, e-mail: jhermans@let.rug.nl en W.C.M. Wüstefeld [+31] 30 2313835, fax: 2317896).

BIJBELSTUDIE IN DE LATE MIDDELEEUWEN

Van 13-16 juni 2001 is te Firenze een congres gepland over 'Lo studio della Bibbia nell'Alto Medioevo'. Informatie bij Michael Gorman, bij voorkeur per email: mmgorman@micronet.it

V A R I A

NIEUWE MEDIA: OP PAPIER

Voor 'digibeten' (onnozelaars bij het gebruik van internet) en meer ingevoerde bestudeerders en belangstellenden voor het Oude Boek is het dubbelnummer 16: 2/3 van *De Boekenwereld, Tijdschrift voor boek en prent*, gewijd aan 'Nieuwe Media' een prima introductie of een handig hulpmiddel.

NIEUWE MEDIA: ABBREVIATIONES I.9

Dr Olaf Pluta heeft een bijgewerkte versie van het gedigitaliseerde bestand aan afkortingen in middeleeuwse handschriften op de markt gebracht. Meer dan 60000 'entries' zijn inmiddels opgenomen in dit krachtige computerprogramma dat op vele plaatsen gebruikt wordt. Het is beschikbaar voor Mac OS en Windows voor € 298 (extra-licenties € 98). Bestellingen en info: pluta@phil.kun.nl of dr. Olaf Pluta, Katholieke Universiteit Nijmegen, Faculteit der Wijsbegeerte, Erasmusplein 1, NL-6500 HD Nijmegen, fax: (+31) 24 361 5564.

UIT BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF:

MEERMANNO VERBOUWT

Het Museum van het Boek / Meermanno-Westreenianum in Den Haag gaat groots verbouwen. Derhalve zal de leeszaal gesloten zijn van 11 juni 2000 tot vermoedelijk oktober 2001. De museale ruimten sluiten van 21 augustus tot 22 maart 2001. Nadere informatie tel.: (+31) 70 346 2700 (drs L.F. Pruijn).

PERSONALIA

Per 1 februari 2000 heeft Prof. Dr. Tilo Brandis afscheid genomen als hoofd van de afdeling Handschriften van de Staatsbibliotheek zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz; bij die gelegenheid kreeg hij een zeer dikke feestbundel (zie SCRINIUM BEROLINENSE). Dr E.A. (Eef) Overgaauw is tot zijn opvolger benoemd. Voorts werd dr Overgaauw gekozen in het selecte gezelschap van het Comité International de Paléographie Latine. Aan Nederlanders zijn daarin thans verder alleen prof. dr Pieter F.J. Obbema, en prof. dr J.P. (Peter) Gumbert als lid opgenomen; de Vlaming prof. dr Albert Derolez is overigens voorzitter.

Per 1 januari 2001 zal prof. Peter Gumbert (Universiteit Leiden) met emeritaat gaan. Hij stelt zich voor op 15 december 2000 zijn afscheidscollege te houden; in bif 36 daarover meer.